ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.48.33-37>В. Алещенко, д-р психол. наук, проф.
avi1953@ukr.net

ORCID ID 0000-0003-1560-7318

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

**ОСНАЩЕННЯ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДРОЗДІЛІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ
У СИЛАХ ОБОРОНИ: ПРО СУЧАСНИЙ СТАН І НЕВІДКЛАДНІ ЗАХОДИ**

Розглянуто актуальні проблеми організації та оснащення технічними засобами підрозділів психологічної роботи в силах оборони. Наголошено на об'єктивних протиріччях між швидкими змінами форм і способів інформаційно-психологічного впливу на особовий склад та його вивченням і реальним станом технічних засобів, їхнім забезпеченням військ (сил). Визначено, що нарощування технічної бази психологічного забезпечення для ефективного вирішення поставлених завдань є актуальною проблемою, що потребує поглибленого дослідження. Першорядне значення має нормативне закріплення потреб у забезпеченні технічними засобами психологічної роботи. Проаналізовано сучасний стан забезпечення технічними засобами психологічного забезпечення в ЗСУ та інших силах оборони. Подано коротку характеристику військового мобільного психолого-діагностичного комплексу, який проходить визначальні відомчі випробування і призначений для забезпечення виконання завдань як у складі підрозділів, так і в складі окремих загонів, груп у польових умовах у цілодобовому режимі незалежно від пори року та часу доби. Розглянуто необхідність проведення за допомогою технічних засобів професійно-психологічного відбору фахівців; оцінки та прогнозування негативних чинників і станів військовослужбовців; психологічного і психофізіологічного супроводу; вивчення соціально-психологічного клімату у військових підрозділах. Проаналізовано закордонний досвід використання технічних засобів у збройних силах США, РФ. Запропоновано шляхи забезпечення новітніми зразками вітчизняної системи психологічного забезпечення сил оборони для покращення психологічного забезпечення військово-професійної діяльності особового складу. Наголошено, що для формування єдиного підходу до проведення заходів психологічного забезпечення в секторі безпеки та оборони необхідно створити орган (структуру), який би визначав і координував діяльність у цьому напрямі, та забезпечити розвиток промислового виробництва сучасних технічних засобів для підрозділів психологічної роботи.

Ключові слова: психологічне забезпечення, технічні засоби психологічного забезпечення, професійно-психологічний відбір, психологічний супровід, ЗСУ, сили оборони.

Постановка проблеми. На сьогодні в ЗС України та інших силах оборони недостатньо сучасних технічних засобів вітчизняного виробництва для забезпечення ефективної діяльності підрозділів психологічної роботи, а більшість тих, що на озброєнні, відпрацювали свій експлуатаційний ресурс, морально і фізично застаріли та не відповідають сучасним вимогам. Зрозуміло, що використання традиційних зразків технічних засобів виховання, сформованих раніше способів забезпечення ними військ, не можна відкидати, але бурхливий розвиток в останні десятиріччя інформаційних технологій, Інтернету потребують сучасних засобів професійно-психологічного відбору фахівців; оцінки та прогнозування негативних чинників і станів військовослужбовців; психологічного і психофізіологічного супроводу; вивчення соціально-психологічного клімату у військових підрозділах, розробки нових методів психологічного впливу, вивчення та корегування актуальних психічних станів особового складу.

Ураховуючи, що в районі проведення операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей постійно перебуває понад 35 тис. військовослужбовців ЗС України [1]. Бойові дії поповнили перелік стресових чинників військовослужбовців, пов'язаних із виконанням бойових завдань. Виявлення стресу як загальної напруги, що виникає в особливих умовах, потребує психологічної оцінки та прогнозування негативних чинників і станів військовослужбовців. При проведенні психологічного супроводу серед інших послуг на перше місце постає психологічна діагностика – оцінка актуального психологічного стану та індивідуально-психологічних особливостей особового складу, контроль за його психічним станом, визначення потреб та оптимальних методів впливу на особистість. Для успішного вирішення зазначених проблем посадові особи, зокрема військовий психолог, мають бути озброєні відповідними засобами, які не лише покращать якість роботи з особовим складом, а й значно спростять всі процедури щодо збереження психічного здоров'я та забезпечення їхньої боєздатності.

Отже, проблема визначається об'єктивними протиріччями між швидкими змінами форм і способів інформаційно-психологічного впливу на особовий склад та його вивченням і реальним станом технічних засобів, їхнім забезпеченням військ (сил). Нарощування матеріально-технічної бази психологічного забезпечення для ефективного вирішення поставлених завдань з організації і проведення професійно-психологічного відбору, психологічної підготовки, супроводу та відновлення військовослужбовців, співробітників та працівників сил оборони, збереження оптимального рівня психологічної готовності особового складу є актуальною проблемою та потребує поглибленого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психологічні аспекти використання сучасних технічних засобів вивчення особистості спонукають багатьох науковців до ґрунтовних і комплексних досліджень у сфері військової психології. Аналіз наукової літератури свідчить, що питання оснащення технічними засобами, їхні розробки та впровадження в підрозділах психологічної роботи в ЗС України та інших силах оборони розглядалося в працях В. Алещенко, О. Блінова, С. Грилюка, А. Морозова, Б. Мудли, В. Сербина, А. Сухомлина, Н. Оніщенко, В. Осьодла, Г. Теслера, О. Тімченка, В. Христенка [2-7]. Водночас розвідок, які б розкривали сучасні підходи до розробки та застосування технічних засобів психологічного забезпечення в ЗС України та силах оборони, недостатньо.

Ураховуючи вищезазначене, **метою** статті є аналіз сучасного стану забезпечення технічними засобами системи психологічного забезпечення в ЗС України, силах оборони та визначення подальших кроків щодо її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Для виконання таких завдань психологічного забезпечення, як: моніторинг, аналіз, оцінка та прогнозування негативних чинників і станів особового складу; підтримання й розвиток психологічної стійкості через організацію заходів психологічної підготовки та надання психологічної допомоги; організація психологічного відбору особового складу; психологічний і

психофізіологічний супровід виконання бойових завдань військовослужбовцями; вивчення соціально-психологічного клімату у військових підрозділах; консультування та методичну допомогу командирам з питань психологічного забезпечення склалася вкрай критична ситуація із забезпеченням фахівців сучасними ефективними технічними засобами. Наразі в Україні не лише повністю відсутнє вітчизняне серійне виробництво військових технічних засобів психологічного забезпечення та захисту особового складу сил оборони від негативного інформаційно-психологічного впливу, але й немає чіткого визначення поняття "технічні засоби психологічного забезпечення". Існуючі засоби не відповідають сучасним вимогам, не дозволяють у повному обсязі проводити всі заходи психологічного забезпечення військ [2].

З метою організації професійно-психологічного відбору в ЗС України відповідно до Наказу Міністерства оборони України "Про затвердження Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України" від 10.12.2014 р. № 883 та Наказу Міністерства оборони України "Про затвердження Змін до Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України" від 16.01.2017 р. № 25 проводиться вивчення індивідуально-психологічних і професійно важливих якостей кандидатів для проходження військової служби; установлюється рівень психологічної, психофізіологічної та професійної придатності військовослужбовців до виконання завдань у бойових умовах; виявляються особи з низьким рівнем нервово-психічної стійкості, з асоціальними установками й ті, які зловживають психоактивними речовинами; керівництву військових частин (підрозділів) надаються відповідні висновки та рекомендації щодо зазначених осіб; прогнозується морально-психологічний стан особового складу військ (сил) і надаються пропозиції щодо ефективного розподілу особового складу за військовими спеціальностями.

Ураховуюмо, що постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1208 затверджено "Порядок логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості" та визначено, що матеріально-технічними засобами є ракети, боеприпаси, військово-технічне майно, паливо, пальне, спеціальні рідини, продовольство, речове, медичне та інше майно, окрім нерухомого, які необхідні для забезпечення складових сил оборони під час виконання ними завдання з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості. Також Інструкцією з організації забезпечення ЗС України технічними засобами пропаганди, затвердженою наказом Генерального штабу ЗСУ від 21.11.2016 р. № 428, визначається, що *технічні засоби пропаганди* (ТЗП) призначені для організації кіно-, теле-, відео-, радіообслуговування особового складу військових частин, озвучення масових заходів, забезпечення культурно-просвітницької діяльності закладів культури, а також відео-, фото-, кінозйомки, виконання поліграфічних робіт у стаціонарних та польових умовах, а також для організації дозвілля та відпочинку особового складу. Забезпечення ТЗП – це комплекс організаційних, фінансово-економічних, техніко-експлуатаційних, обліково-операційних та інших заходів, спрямованих на укомплектування військових частин ТЗП відповідно до штатно-табельної потреби.

Спираючись на зазначене, під терміном *технічні засоби підрозділів психологічної роботи* будемо розуміти виробли, устаткування, технології, комп'ютерну, організаційну й електронно-обчислювальну техніку та інше обладнання, що використовується в практичній роботі

фахівцями підрозділів психологічної роботи сил оборони та призначені для:

- проведення моніторингу та оцінювання морально-психологічного стану особового складу сил оборони, прогнозування і коригування динаміки його можливих змін;
- організації та проведення професійно-психологічного відбору військовослужбовців, співробітників та працівників сил оборони, прогнозування їхньої психологічної готовності до виконання завдань за призначенням;
- організації і проведення психологічного відновлення військовослужбовців, співробітників та працівників сил оборони, спрямованого на збереження, поновлення психічних функцій, оптимального рівня психологічної готовності особового складу сил оборони;
- проведення оцінки психологічних показників боєздатності військових частин (підрозділів), прогнозу можливих психогенних втрат особового складу в ході їхнього бойового застосування та з урахуванням динаміки змін обстановки;
- психологічного вивчення, діагностування особового складу військових частин (підрозділів) у місцях відновлення їхньої боєздатності (загальновійськових полігонах, навчальних центрах);
- організації взаємодії та провадження досвіду психологічного забезпечення між складовими сил оборони.

У ЗС України визначений порядок забезпечення технічними засобами пропаганди, який регламентований наказами Генерального штабу від 18.11.2016 №428 "Про затвердження Інструкції з організації забезпечення ЗС України технічними засобами пропаганди (ТЗП)" та від 15.07.2017 р. № 249 "Про затвердження Порядку табелізації технічних засобів пропаганди для органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій", разом з тим не передбачено забезпечення технічними засобами фахівців-психологів, психологічних підрозділів.

Сьогодні для більш якісної роботи психологів почали застосовувати автоматизовані робочі місця з необхідним програмним забезпеченням, зокрема, "Лідер-1", валіза психолога. Розроблено та проходить визначальні відомчі випробування військовий *мобільний психолого-діагностичний комплекс* (далі – МПДК), призначений для забезпечення виконання завдань як у складі підрозділів, так і у складі окремих загонів, груп ЗС України, інших військових формувань та миротворчих контингентів у польових умовах у цілодобовому режимі незалежно від пори року та часу доби. МПДК уможливить одночасне проведення діагностування 30-ти осіб, щосуттєво підвищить результативність роботи психологів. Обробка інформації буде здійснюватися автоматично.

До основних завдань МПДК належать:

- участь у заходах, пов'язаних з виконанням завдань із забезпечення психологічного та психофізіологічного обстеження особистості;
- здійснення прогнозованого відбору особового складу (за психологічними характеристиками) на етапах вивчення кандидатів для проходження військової служби за контрактом у Територіальних центрах комплектування і соціальної підтримки та навчальних центрах за військово-обліковими спеціальностями;
- визначення професійної спрямованості кандидатів на військову службу військовослужбовців відповідно до психограм і професіограм;
- психодіагностичне тестування військових фахівців різних спеціальностей;
- проведення індивідуальної та групової психофізіологічної експертизи в умовах обмеженого часу;

- психофізіологічне діагностування військовослужбовців перед вибуттям у райони виконання завдань за призначенням та психофізіологічна експертиза після повернення з них;

- оцінки морально-психологічного стану особового складу, рівня стресостійкості і психологічної готовності до виконання службових, навчальних і бойових завдань;

- діагностики ознак психічних розладів у військовослужбовців, ступеня психотравмованості;

- визначення рівня ефективності заходів психологічної реабілітації (відновлення) військовослужбовців тощо.

Для забезпечення виконання вищенаведених завдань МПДК укомплектований електронними методиками для оцінки професійно важливих якостей, що подаються у складі пристрою "ПСИХОЛОТ".

Отже, основним завданням МПДК є діагностування та експертиза психічних станів військовослужбовців. Досвід бойових дій на сході України показує, що військові психологи мають проводити не лише заходи виконання завдань відбору особового складу, забезпечення психологічного і психофізіологічного обстеження та психофізіологічного діагностування, але й заходи психологічної декомпресії та реабілітації. Тобто сучасний військовий психолог повинен мати на озброєнні такі технічні засоби, що дозволять проводити увесь спектр заходів психологічного забезпечення військ (сил).

Відповідно до Наказу Головнокомандувача ЗС України "Про затвердження Положення про пункти психологічної допомоги у ЗС України" від 28.07.2020 р. № 99 унормовано порядок організації роботи пунктів психологічної допомоги в ЗС України. Пункти психологічної допомоги створюються передусім для психологічного діагностування, кризового консультування, надання психологічної допомоги військовослужбовцям, які її потребують. До роботи залучатимуть офіцерів морально-психологічного забезпечення, офіцерів-психологів підрозділів, капеланів (за потреби), військовослужбовців або працівників ЗС України, які мають освіту чи підготовку у сфері психологічного забезпечення, а також посадових осіб, які вміють і можуть використовувати технічні засоби [8].

Аналіз наявної техніки та майна в районі проведення операції Об'єднаних сил свідчить про необхідність збільшення технічних засобів для фахівців структур морально-психологічного забезпечення. До них належить МПДК та "валіза психолога". За відсутності їх у військах (силах) використовуються наявні модернізовані *польові автоклуби* ПАК-65/70 та *польові автоклуби-друкарні* (ПАК-Д), що дозволяють забезпечити лише незначну частину заходів психологічного забезпечення. Щодо "валізи психолога" зазначимо, що вона була запатентована співробітниками науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України (С. Лебедева, Н. Оніщенко, О. Тімченко, В. Христенко) як валіза екстреної психологічної допомоги. Вона містить набір предметів, що мають позитивне психологічне навантаження. Цей набір складається із 34-х найменувань, які сприяють ефективній роботі психолога під час надання екстреної психологічної допомоги постраждалому.

Як технічний засіб психологічного забезпечення "валіза психолога" нормативно закріплена лише Державною службою України з надзвичайних ситуацій. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 р. № 747 затверджено "Порядок психологічного забезпечення". Ним визначається організація, основні завдання і процедура здійснення психологічного забезпечення в апараті ДСНС, територіальних органах та підпорядкованих їм формуваннях, формуваннях центрального підпо-

рядкування ДСНС, навчальних закладах та наукових установах, підприємствах, установах та організаціях, що належать до сфери управління ДСНС, а також організація надання психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій (населенню та особам, які залучалися до виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт). Для надання екстреної психологічної допомоги постраждалим, при утворенні штабу ДСНС з ліквідації наслідків НС, розгортається Пункт екстреної психологічної допомоги [9].

Подальшого розвитку набуває оснащення підрозділів психологічної роботи в *Національній гвардії України* (НГУ). Зокрема, у грудні 2019 р. відбулась презентація нового мобільного центру психологічної підтримки. Він успішно апробований і зараз функціонує в районі проведення операції Об'єднаних сил [10], а був створений шляхом переобладнання штатного автобуса відповідно до Норми належності майна підрозділів психологічної служби НГУ. Основним призначенням мобільного центру є здійснення психологічного вивчення особового складу з обчисленням результатів в онлайн-режимі з одночасним використанням 15-ти автоматизованих психодіагностичних мультикомплексів "Психодіагностика", проведення професійно-психологічної підготовки військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань, надання психологічної підтримки та психологічної допомоги після перебування в екстремальних (бойових) умовах, проведення психологічного відновлення, тобто забезпечення комфортельних умов проведення психологічної роботи поза пунктами постійної дислокації [10]. Такий центр також є в Національній академії Національної гвардії України для використання в освітньому процесі з підготовки майбутніх військових психологів, моделювання під час польових виходів психотравмуючих подій та процесу надання комплексу психологічних послуг для комбатантів з "невидимими пораненнями".

Для того, щоб якісно організувати виконання покладених завдань фахівцям підрозділів психологічної роботи необхідно звернути увагу на іноземний досвід медико-психологічного забезпечення. Наприклад, в армії США заходи щодо попередження і контролю бойового стресу постійно проводять фахівці підрозділів з надання медичної допомоги при порушеннях психічного здоров'я (*Mental Health Section*, далі – MHS) у всіх видах бойового застосування військ. Ці заходи проводять з використанням технічних засобів психологічного забезпечення як на індивідуальному рівні, так і на рівні підрозділів, бригад, дивізій, корпусів (родів військ) і польових підрозділів під час бойових дій [11]. Завданням медичних підрозділів з контролю бойового стресу *Combat Stress Control* (COSC) є проведення заходів щодо профілактики бойового стресу та надання медико-психологічної допомоги військовослужбовцям у зоні своєї відповідальності з використанням технічних засобів [12]. Також, слід зазначити, що значна увага приділяється забезпеченню й оснащенню підрозділів психологічної допомоги у збройних силах Російської Федерації, яка здійснюється у стаціонарних і польових умовах.

Практична перевірка системи надання медико-психологічної допомоги військовослужбовцям здійснювалася під час проведення контртерористичної операції на території Північно-Кавказького регіону (1999-2000 рр.) та під час агресії на сході України (2014–2021 рр.) фахівцями мобільних спеціалізованих психофізіологічних груп Військово-медичної академії, кабінетів медико-психологічної корекції оточених (флотських) військових госпіталів, груп психічного здоров'я з'єднань постійної готовності. У ході контртерористичної операції на Північному Ка-

вказі був розроблений та апробований дослідний мобільний комплекс психофізіологічного розвантаження "Ліра" (МК ПФР "Ліра"). Екіпаж комплексу складається з психіатра та трьох психофізіологів. Розроблений комплект документів, що регламентує роботу комплексу в польових умовах. МК ПФР "Ліра" призначений для:

- виконання експрес-оцінки порушень функціонального стану організму військовослужбовців;
- оцінки психофізіологічного рівня боєздатності військовослужбовців за медико-психологічними критеріями (психічним, психофізіологічним і фізіологічним);
- психофізіологічної й фармакологічної корекції наслідків бойового стресу, прискореного відновлення функціонального стану й заданого рівня боєздатності військовослужбовців;

– психофізіологічного, фармакологічного формування визначеного рівня боєздатності військовослужбовців.

Для проведення групової психофізіологічної корекції призначений кузов-контейнер, обладнаний під кінозал на 12 місць. Наявне обладнання (музичний центр, відеоманітофон, відеопроєктор, проєкційний екран, набір відеокaset і компакт-дисків) забезпечує можливість групового сприйняття запропонованих розробником аудіовізуальних програм. Військовослужбовці, направлені в приміщення групової психокорекції, розмістившись у кріслах, отримували від лікаря короткий інструктаж щодо мети процедури і правила поведінки під час сеансу психокорекції. Потім проводився аудіовізуальний вплив засобами обладнання комплексу тривалістю 30–90 хв. До початку та по завершенню сеансу обстежуваним пропонували оцінити свій стан (було використано шкалу реактивної тривожності тесту Спілберґера–Ханіна і тест Люшера). МК ПФР "Ліра" за оцінками російських фахівців показав свою значимість і можливість для психофізіологічного забезпечення бойової діяльності військовослужбовців. Наявний у складі комплексу комплект діагностичної апаратури забезпечує швидко і надійно оцінку функціонального стану військовослужбовців та дозволяє диференційовано підійти до вибору засобів для психокорекції.

При психокорекції використовуються приміщення психологічної роботи, обладнані спеціальним технічним устаткуванням для проведення поглиблених психофізичних досліджень типу комплексу "Реакор", спеціального мобільного комплексу приборів психофізіологічної діагностики типу УПФТ-1/30 "Психофізіолог", "Активациометр" [13]. Також військові психологи використовують таке обладнання, як: прилад біологічного зворотного зв'язку "Міраж-1" для психофізіологічної саморегуляції та проведення психореґуючих тренувань; поліпрограми апарат електростимуляції "Трансаір-05"; психофізіологічний аналізатор "Психофізіолог-Н" і польовий мобільний комплекс для роботи психолога на навчаннях і під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [14]. У цілому, запропонований перелік технічних засобів психологічної роботи, на наш погляд, логічно пов'язаний з комплексом завдань із проведення професійно-психологічного відбору, психофізіологічної діагностики, зміцнення психічного здоров'я та проведення заходів реабілітації військовослужбовців.

Узагальнений досвід організації й оснащення підрозділів психологічної роботи в силах оборони нашої держави й арміях США та РФ свідчить, що вкрай важливим є наявність технічних засобів для медико-психологічного забезпечення. Серйозні зміни потрібні в розробці та постачанні до війська (сили) технічних засобів психологічної роботи та оснащення пунктів психологічного розвантаження і реабілітації сучасною діагностичною апаратурою.

Проведене дослідження дало можливість сфокусувати увагу на вирішенні таких завдань:

- розробити норми і потреби в забезпеченні технічними засобами психологічної роботи, нормативно їх закріпити. З цієї метою внести зміни до Класифікатора озброєння, військової техніки та майна Міністерства оборони України, що дасть можливість здійснювати їхню закупівлю та оснащення ними відповідних структур;
- прискорити розробку та впровадження новітніх зразків психодіагностичних комплексів для ЗС України та інших сил оборони, передбачити їхнє фінансування в Державній програмі розвитку озброєння та військової техніки;
- продовжити подальшу розробку МПДК зі збільшення його функціональності. Дообладнати існуючий макет з відповідним обладнанням для проведення психологічного забезпечення особового складу, зокрема, професійно-психологічного відбору, заходів психологічного відновлення та реабілітації;
- створити автоматизовані робочі місця військового психолога: комп'ютеризовані поліграфи, апарати "ІМЕДІС" (для виявлення фактів споживання наркотичних засобів) приладів оцінки психофізіологічних реакцій "ПОЛІГРАФ" (для виявлення фактів навмисно прихованої інформації, брехні), інші апаратно-програмні комплекси, які дозволять значно підвищити якість і результативність їхньої роботи. Пріоритетами їхньої діяльності без сумніву залишаться збереження психічного здоров'я особового складу, його психологічна підготовка, формування психологічної стійкості й готовності діяти в умовах сучасного бою, створення психологічного комфорту і сумісності у військових колективах;

– організувати взаємодію із Кризовим центром медико-психологічної допомоги Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, центрами медико-психологічної реабілітації цивільних закладів охорони здоров'я.

Висновки. Проведений аналіз використання новітніх зразків технічних засобів для створення вітчизняної системи психологічного забезпечення, організації й оснащення технічними засобами підрозділів психологічної роботи в силах оборони показав, що на цей час зазначена проблема надзвичайно актуальна. Аналіз сучасного стану розробки та забезпечення технічними засобами засвідчив необхідність створення перспективних технічних засобів для системи психологічного забезпечення ЗС України, сил оборони з урахуванням досвіду іноземних армій. Ефективне використання технічних засобів у системі психологічного забезпечення створить сприятливі умови для виконання покладених завдань.

Для формування єдиного підходу до проведення заходів психологічного забезпечення у секторі безпеки та оборони нарізла необхідність створення окремої агенції на рівні Ради національної безпеки та оборони України – органу (структури), який би визначав і координував діяльність у цьому напрямі. Закономірна постановка питання про розвиток промислового виробництва сучасних технічних засобів, які забезпечать підрозділи психологічної роботи, що є необхідною умовою високої боєздатності ЗС України, сил оборони. Але для цього потрібна політична воля вищого керівництва і належне фінансування.

Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення можливостей виготовлення мобільного психодіагностичного комплексу на базі пунктів психологічної допомоги, який би виконував завдання психологічного супроводу особового складу на всіх етапах підготовки і застосування військ (сил) із питань професійно-психологічного відбору, моніторингу, психологічної підготовки та психологічної готовності військовослужбовців.

Список використаної літератури

1. Біла книга 2018. ЗС України / Міністерство оборони України. – Київ, 2019. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2018.pdf> (дата звернення: 21.10.2021).
2. Алещенко В.І. Щодо перспектив створення рухомих засобів МПЗ: зб. наук. пр. / В.І. Алещенко. – Київ: ЦНДІ ЗС України, 2005. – № 1 (31). – С. 46–54.
3. Осьодло В. Сучасний стан і перспективи психологічного забезпечення в Збройних силах України / В. Осьодло, С. Грилюк, Л. Тютюнник // Дніпр. наук. часопис публіч. упр-ня, психології, права, 2021. – № 1. URL: <http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/37> (дата звернення: 12.06.2021).
4. Недви́га О.В. Психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців-саперів в особливих умовах діяльності: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.09 / О.В. Недви́га. – Київ, 2019. – 257 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/dissertations/diser/diser-nedvyha.pdf> (дата звернення: 12.03.2021).
5. Морозов А.А. Бортовой мобильный аудио и медиа комплекс информационно-психологического влияния / А.А. Морозов, Г.С. Теслер // Мат. машини і системи, 2008. – № 3. – С. 11–22.
6. Мудла Б.Г. Вітчизняні мобільні технічні засоби інформаційно-психологічного забезпечення військ / Б.Г. Мудла, В.Г. Сербин, А.І. Сухо-млин // Мат. машини і системи, 2008. – № 3. – С. 68–74.
7. Психологічне вивчення особового складу Збройних сил України: метод. посіб. / О.М. Кокун, Н.А. Агаєв, І.О. Пішко та ін. – Київ: ФОП "Маслаков", 2019. – 288 с.
8. Про затвердження Положення про пункти психологічної допомоги у ЗС України: Наказ Головнокомандувача ЗС України від 28.07.2020 р. № 99. URL: <https://dovidnykmpz.info/zagalni/nakaz-holovnokomanduvacha-zs-ukrainy-vid-28-07-2020-99-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-punkty-psykholohichnoi-dopomohy-u-zs-ukrainy/> (дата звернення: 12.06.2021).
9. Порядок психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 31.08.2017 р. № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text> (дата звернення: 12.03.2021).
10. У Нацгвардії презентували мобільний центр психологічної підтримки. URL: <http://www.ngu.gov.ua/ua/news/u-nacgvardiyyi-prezentuvaly-mobilnyy-centr-psykholohichnoyi-pidtrymky> (дата звернення: 14.06.2021).
11. Combatand Operational Stress Control // Field Manual Headquarters. – Washington, DC: Department of the Army, 2006. July 6. № 4-02.51. P. 8–51. URL: <https://irp.fas.org/doddir/army/fm4-02-51.pdf> (дата звернення: 2006).
12. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Т. Семігіна, І. Павленко, Є. Овсяннікова та ін. – Київ: Наш формат, 2017. – 1068 с.
13. Зайцев А.В. Актуальные вопросы оборудования помещений для укрепления психического здоровья личного состава военных образовательных организаций высшего образования / А.В. Зайцев, Е.И. Васильева. URL: <https://vvo.ric.mil.ru/Stati/item/116055> (дата звернення: 08.07.2021).
14. "Психофизиолог", "Мираж" и "Трансаир" помогут психологам силовых структур на учениях и при ликвидации чрезвычайных ситуаций.

V. Aleschenko, Dr of Sci. in Psychology, Prof.
avi1953@ukr.net

The National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy, Kyiv, Ukraine

EQUIPMENT OF TECHNICAL DEPARTMENTS OF PSYCHOLOGICAL WORK IN THE DEFENSE FORCES: ON THE CURRENT SITUATION AND URGENT MEASURES

The article considers the current problems of organization and equipping with technical means of psychological work units in the defense forces. Emphasis is placed on the objective contradictions between the rapid changes in the forms and methods of information and psychological impact on personnel and its study and the actual state of technical means, their provision of troops (forces). It is determined that increasing the technical base of psychological support for the effective solution of the tasks is an urgent problem and requires in-depth research. Of paramount importance is the normative consolidation of the need to provide technical means of psychological work. The current state of provision of technical means of psychological support in the Armed Forces of Ukraine and other defense forces is analyzed. A brief description of the military mobile psychological and diagnostic complex, which undergoes departmental tests and is designed to ensure the performance of tasks as part of units and as part of individual units, groups in the field around the clock, regardless of season and time of day. The necessity of professional and psychological selection of specialists with the help of technical means is considered; assessment and forecasting of negative factors and conditions of servicemen; psychological and psychophysiological support; study of the socio-psychological climate in military units. The foreign experience of using technical means in the armed forces of the USA and the Russian Federation is analyzed. Ways to provide the latest models of the domestic system of psychological support of the defense forces to improve the psychological support of military-professional activities of personnel are proposed. It is emphasized that in order to form a unified approach to psychological support in the security and defense sector, it is necessary to create a body (structure) that would determine and coordinate activities in this direction and ensure the development of industrial production of modern technical means for psychological units.

Keywords: psychological support, technical means of psychological support, professional-psychological selection, psychological support, Armed Forces of Ukraine, defense forces.

URL: https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11841915@egNews (дата звернення: 23.06.2021).

References

1. White book. (2018). Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 96 pp.
2. Aleschenko V.I. (2005). Regarding the prospects of creating mobile means of moral and psychological support. *Collection of scientific works of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine*. Kyiv. №1 (31). Pp. 46-54.
3. V. Osodlo, S. Hryliuk, L. Tiutiunyk (2021). Current state and prospects of psychological support in the Armed Forces of Ukraine. *Dniprovsky scientific journal of public administration, psychology, law*. № 1. URL: <http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/37>
4. Nedvyha O.V. (2019). Psychological support of professional activity of servicemen-sappers in special conditions of activity: dissertation candidate of psychological sciences: 19.00.09. Kyiv. 257 pp. URL: <https://nuou.org.ua/assets/dissertations/diser/diser-nedvyha.pdf>.
5. Morozov A.A., Tesler H.S. (2008). Onboard mobile audio and media complex of information and psychological influence. *Mathematical machines and systems*. № 3. Pp. 11-22.
6. Mudla B.H., Serbin V.H., Sukhomlyn A.I. (2008). Domestic mobile technical means of information and psychological support of troops. *Mathematical machines and systems*. № 3. Pp. 68-74.
7. Kokun O.M., Agayev N.A., Pishko I.O., Lozinska N.S., Kornya L.V. (2019). Psychological study of the personnel of the Armed Forces of Ukraine: methodical manual. Kyiv. 288 pp.
8. About the statement of the Situation on points of psychological help in the Armed Forces of Ukraine: Order of the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine 28.07.2020 № 99. URL: <https://dovidnykmpz.info/zagalni/nakaz-holovnokomanduvacha-zs-ukrainy-vid-28-07-2020-99-pro-zatverdzhennia-polozhennia-pro-punkty-psykholohichnoi-dopomohy-u-zs-ukrainy/>.
9. The order of psychological support in the Civil Service of Ukraine for Emergencies: Approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine 31.08.2017 № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text>
10. A mobile psychological support center was presented at the National Guard. URL: <http://www.ngu.gov.ua/ua/news/u-nacgvardiyyi-prezentuvaly-mobilnyy-centr-psykholohichnoyi-pidtrymky>.
11. Combatand Operational Stress Control. *Field Manual Headquarters*. Washington, DC: Department of the Army, 2006. July 6. № 4-02.51. P. 8-51.
12. Mental health care in wartime (2017). Translated from English by T. Semigin, I. Pavlenko, E. Ovsyannikov [and other]. Kyiv. 1068 pp.
13. Zaitsev A.V., Vasyleva E.Y. Topical issues of equipping premises for strengthening the mental health of personnel of military educational institutions of higher education. URL: <https://vvo.ric.mil.ru/Stati/item/116055>
14. "Psychophysiological", "Mirage" and "Transair" will help psychologists of power structures during exercises and during emergency response. URL: https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=11841915@egNews

Надійшла до редколегії 21.10.21